

Netrukus po to, kai ponas Žo padovanojo jiems patefoną, vieną vakarą Rame Žozefas ryžosi su juo pasikalbėti.

Ponas Žo nusprendė pratęsti savo viešnagę lygumoje ta dingstimi, jog turi prižiūrėti, kaip bus kraunamas lateksas ir pipirai. Jis išsinuomojo vieną kambarį Rame, prie baro, kitą Kame ir nakvodavo tai viename, tai kitame, matyt, norėdamas išvengti tėvo priežiūros. Kartais nuvažiuodavo dienai dviem į miestą, bet grįždavo ir kiekvieną popietę užsukdavo į bungalą. Jis labai tikėjosi, kad jo turtai paveiks Siuzaną, bet galiausiai tą viltį prarado ir, ko gero, taip nusivylęs, nuoširdžiai ją įsimylėjo. Motinos ir Žozefo budrumas tik dar labiau sustiprino tą jausmą, kurį jis manė esant gilų ir rimtą.

Iš pradžių naivoka jo apsilankymų dingstis buvo kaskart nuvežti juos į Ramą pašokti ir prasiblaškyti.

– Nuvešiu jus pakvėpuoti grynu oru, – pareiškėdavo, nusiteikęs sportiškai.

– Ko jau ko, bet oro tai čia netrūksta, – atkirsdavo Žozefas, – kaip ir vandens.

Tačiau ilgainiui tas įprotis važinėti kas vakarą į Ramą tapo jiems toks natūralus, kad ponas Žo liovėsi juos kvietęs. Kad jau metas važiuoti į Ramą, beje, dažniausiai pranešdavo Siuzana. Žozefas, nepaisydamas priešiško ponui Žo, važiuodavo drauge. Iš pradžių jis tai darydavo todėl, kad važiuodamas „Léon Bollée“ ten nusigaudavai per pusvalandį, tuo tarpu „B.12“ – per valandą, ir jau vien to pakako, kad jis pasiryžtų, o vėliau – nes jam nebuvo nemalonu išgerti, o kartais ir pavakarieniauti pono Žo sąskaita. Kaip tik tuomet Žozefas ir padarė atradimą, kad alkoholis – dėmesio vertas daiktas.

Bet niekam nebuvo paslaptis, kad tų išvykų, kaip ir dovanų Siuzanai, ponas Žo griebdavosi siekdamas išsisukti nuo to, ko iš jo buvo laukiama. Netrukus išvykas lydėdavo jau priešiškus ir pyktis, kuriems išsklaidyti pono Žo mandagumo ir dosnumo nebepakako. Padėtis darydavosi pakenčiama tik tuomet, kai jie gąnėtina išgerdavo, ypač Žozefas, tiek, kad nebepaisydavo pono Žo ir jo net nepastebėdavo. Kadangi dėl suprantamų priežasčių nė vienas iš trijų nebuvo pratęsęs prie šampano, geidžiamo efekto ilgai laukti nereikėdavo. Net ir motina, visiškai nemėgusi gerti, gėrė. Ji tvirtino gerianti „kad paskandintų savo gėdą“.

– Po dviejų šampano taurių aš pamirštu, ko čionai atvažiauvau, ir man atrodo, kad kvailinu jį aš, o ne jis mane.

Pats ponas Žo gerdavo nedaug. Sakėsi daug išplempęs per savo gyvenimą, tad alkoholis jo jau nebeveikiąs. Nebent tik jo aistra Siuzanai išgėrus darydavosi melancholiškesnė.

Šokdamas jis žvelgdavo į ją taip ilgesingai, kad Žozefas, jeigu salėj nevykdavo nieko įdomaus, susidomėjęs jį stebėdavo.

– Jis dedasi Rudolfu Valentinu³, – komentuo davo Žozefas, – bet, kad ir kaip tai liūdna, labiau primena veršį.

Motina tas palyginimas žavėdavo, ir ji kvatodavosi. Siuzana šokdama nujausdavo, ko jie kvatoja, o ponas Žo – ne, jis veikiau apdairiai stengdavosi neieškoti jų linksmybės priepuolio priežasčių.

– Veršis – gražu, – atsiliepdavo motina, tarsi padrąsindama Žozefą tęsti.

Žozefo palyginimai tais vakarais, aišku, buvo abejotino skonio, bet motinai tai nerūpėjo. Jai jie atrodė tobuli.

Kai pasibjaurėjimas pasiekdavo apogėjų, paleidusi vadžias ji pakeldavo savo taurę.

– Kol jie... – pradėdavo.

– Žinoma, – pritardavo Žozefas plyšdamas juoku.

– Jie geria į mūsų sveikatą, – aiškindavo Siuzana šokdama ir žvelgdama į juos iš tolo.

– Kažin, – atsakydavo ponas Žo. – Jie niekada to nedaro, kai būnam ten drauge su jais.

– Drovisi, – paaiškindavo Siuzana šypsodamasi.

– Jūsų šypsena varo iš proto... – tyliai ištardavo ponas Žo.

– Kol jie šoka... – vėl įsitraukdavo į šneką motina, – niekada gyvenime nesu gėrusi tiek šampano.

Žozefui patikdavo stebėti motiną, apimtą tokio vulgaraus ir svaigaus linksnumo, kurį jai sukeldavo tik jis vienas. Kartais, kai jam darydavosi nepakeliamai nuobodu, jis taip juokaudavo visą vakarą ir net prie pono Žo, tik tuomet nebe taip atvirai. Pavyzdžiui, kai ponas Žo nešokdavo, o žvelgdamas į Siuzaną tyliai niū-

³ Rudolph Valentino (1895–1926) – garsus Holivudo aktorius, moterų numylėtinis.

niuodavo dainas, kurios, kaip jam atrodė, buvo dviprasmiškos: tokias kaip „Paryžiau, aš tave myliu, aš tave myliu, aš tave myliu...“, Žozefas atkartodavo „Aš tave myliu, aš tave myliu, aš tave myliu...“ taip, lyg būtų veršis. Ir visi aplinkui puldavo juoktis, o ponas Žo tik šypsodavosi, ir tai jam kainuodavo didžiulių pastangų.

Bet dažniausiai Žozefas šokdavo, gerdavo ir visiškai nekreipdavo dėmesio į poną Žo. Kartais nueidavo paplepėti su Agosčiu arba į uostą paspoksoti, kaip kraunamas paštas, arba į paplūdimį nusimaudyti. Tuomet jis įspėdavo Siuzaną ir motiną, ir tos nutependavo jam iš paskos, o joms įkandin, tik atstu, tapendavo ponas Žo. Kai būdavo padauginęs alkoholio, Žozefas pareikšdavo nuplauksiąs iki artimiausios salos, kuri buvo už trijų kilometrų. Blaiviam jam tokie dalykai niekada nešaudavo į galvą, o išgertuvių vakarais įsivaizduodavo, kad jam tai – vienas juokas. Po teisybei jis nugrimztų dugnan nenuplaukęs nė pusės kelio. Motina iškart puldavo rėkti. Ir liepdavo ponui Žo užvesti „Léon Bollée“. Tik motoro burzgimas nugesindavo Žozefo užmojus. Ponas Žo, kurį jo kankintojo ketinimas sudomindavo, pakludavo motinai, bet akivaizdžiai nepatenkintas.

Kaip tik vieną iš tokių Ramo bare praleistų vakarų Žozefas ir pasikalbėjo su ponu Žo apie Siuzaną ir kartą visiems laikams pareiškė savo nuomonę. Po to jau išvis su juo nebekalbėjo ir rodė jam karališką panieką.

Siuzana šokdavo su ponu Žo kaip visada. O motina liūdnai į juos žiūrėdavo. Kartais, ypač kai per mažai išgerdavo, šampanas sukeldavo jai liūdesį, žiūrint į poną Žo. Nors tą vakarą bare buvo daug žmonių, ypač garlaivio keleivių, Žozefas nešoko. Gal jam jau buvo pabodę šokti kas vakarą, o gal tą norą atėmė ketinimas šnektelėti su ponu Žo. Jis žvelgė, kaip anas šoka su Siuzana – laisviau nei paprastai.

– Kaip tik tokius ir vadina nevykėliais, – iškošė jis staiga.

Motina nenorėjo sutikti.

– Tai nieko nereiškia. Ir aš – nevykėlė, kokių reikėtų paieškoti. Ji dar labiau nuliūdo.

– Ir to įrodymas – neturiu kitos išeities, kaip ištekinti savo dukrą už to nevykėlio.

– Tai skirtingi dalykai, – pasakė Žozefas, – tau tiesiog nepasisekė. O iš esmės tu teisi, tai nieko nereiškia. Svarbu tik, kad jis pasiryžtų. Gana jau laukti.

– Aš pernelyg daug ko laukiau gyvenime, – ėmė virkauti motina. – Laukiau koncesijos, paskui tų užtvarų. Ir net tos penkių hektarų hipotekos aš laukiu jau dvejus metus.

Žozefas pažvelgė į ją taip, tarsi jam būtų šovusi puiki mintis.

– Mes nieko daugiau ir nedarom, tik laukiam, bet reikia jau sau pasakyti, kad daugiau laukti nebenorime. Einu su juo pasikalbėsiu.

Ponas Žo vedė Siuzaną prie staliuko. Jam einant per šokių aikštelę motina tarė:

– Kartais, kai žiūriu į jį, atrodo, kad regiu savo pačios gyvenimą, ir vaizdas anaip tol ne iš gražiųjų.

Vos tik ponas Žo spėjo atsisėsti, Žozefas ir pradėjo:

– Mums žiauriai nusibodo, – pareiškė jis.

Ponas Žo jau buvo pripratęs prie Žozefo kalbos manieros.

– Atsiprašau, tuoj užsakysim dar vieną šampano butelį, – pasakė jis.

– Šampanas čia niekuo dėtas, – paaiškino Žozefas, – nuobodulį sukeliate jūs.

Ponas Žo nuraudo iki ausų.

– Mudu pasišnekėjom apie jus, – prabilo motina, – ir priėjom prie išvados, kad mums jau nusibodo. Tai tęsiasi jau pernelyg

ilgai, ir visiems labai aišku, ko jūs siekiate. Kad ir kaip vežiotumėt mus kas vakarą į Ramą, nieko neapgausit.

– Ir dar mes sakėme, kad nenormalu tuščiai geisti visą mėnesį permiegoti su mano seserimi. Aš niekaip to neištvėrčiau.

Ponas Žo nudelbė akis. Siuzana pamanė, kad jis tuoj atsistos ir išeis. Bet jam taip stigo vaizduotės, kad jis net nepagalvojo apie tai. Žozefas buvo ne toks jau girtas, jis kalbėjo veikiamas liūdesio ir pasibjaurėjimo, to, ką ligi šiol taip slopino savyje, jog išgirdęs, kaip pagaliau jis visa tai išlieja, negalėjai nepajusti palengvėjimo.

– Aš neslepiu, – labai tyliai prabilo ponas Žo, – kad jaučiu gilius jausmus jūsų seseriai.

Siuzanai jis kasdien kalbėjo apie savo jausmus. Jei aš už jo ištekėsiu, tai be jokio jausmo. Aš apsieinu be jausmų. Dabar Žozefas buvo jai kaip niekad artimas.

– Papasakokite bobutei, – pareiškė motina, staiga sušiurkštėjusi ir stengdamasi prisiderinti prie Žozefo tono.

– Gal ir taip, – pasakė Žozefas, – bet tai visai nesvarbu. Svarbu tik tai, kad jūs privalote ją vesti. – Ir linktelėjo galvą motinos pusėn. – Dėl jos. Ne dėl manęs, aš juo ilgiau jus pažįstu, juo labiau man tas nepatinka.

Ponas Žo truputį atitoko. Atkakliai laikė akis nudelbęs. Visi žvelgė į tą nunarintą galvą, į tą tipą, tokį pat aklą kaip kadastras, bankas, Ramusis vandenynas, prieš kurio milijonus jie buvo tokie pat bejėgiai kaip ir prieš tas jėgas. Ponas Žo žinojo nedaug, tačiau žinojo, kad vesti Siuzanos jis negali.

– Juk negali pasiryžti vesti merginą, kurią pažįsti vos dvi savaites, – ištare droviai.

Žozefas nusišypsojo. Iš esmės jis buvo teisuus.

– Būna ypatingų atvejų, kai gali pasiryžti per dvi savaites. O čia kaip tik toks atvejis.

Ponas Žo valandėlei pakėlė akis. Jis nesuprato. Žozefas pamėgino paaiškinti, bet tai buvo keblu, jam nepavyko.

– Jeigu mes būtume turtingi, – įsiterpė motina, – būtų visai kitaip. Turtuoliai gali laukti ir dvejus metus.

– Ką padarysi, jeigu jūs nesuprantate, – tarė Žozefas, – bus arba taip, kaip sakau, arba niekaip.

Jis truputį palaukė, paskui lėtai, sudėdamas visus akcentus, pasakė:

– Mes nedraudžiame jai miegoti su kuo ji nori, bet jūs, jeigu norit su ja miegoti, privalote ją vesti. Tai mūsų būdas spjauti jums į veidą.

Ponas Žo antrą kartą pakėlė galvą. Toks nepadorus atvirumas taip jį pritrenkė, kad jis pamiršo įsižeisti. Tie žodžiai buvo skirti ne visai jam. Kažin ar Žozefas kalbėjo ne pats sau, kad garsiai išsakytų, ką netikėtai atskleidė: jog visiems laikams išsprendė sau visų ponų Žo problemą.

– Aš jau seniai norėjau jums tai pasakyti, – pridūrė.

– Jūs žiaurūs, – atsakė ponas Žo. – Niekad nebūčiau pamanęs tą pirmą vakarą...

Jis melavo. Jau gerą savaitę visi jie laukė jį pratrūksiant.

– Niekas neverčia jūsų vesti, – ištarė motina susitaikymo tonu. – Mes tik paprasčiausiai jus įspėjame.

Ponas Žo ištvėrė ir tai. Jo naivumas būtų sujaudinęs ne vieną.

– Beje, tai, kad mes priimame viską, patefonus, šampaną, nieko nekeičia, – pasakė Žozefas, staiga prajukęs.

Motina žvilgtelėjo į poną Žo lyg ir šiek tiek užjaučiančiu žvilgsniu.

– Mes labai nelaimingi žmonės, – pasakė tarytum teisindamasi.

Galiausiai ponas Žo pažvelgė į motiną, matyt, turėdamas galvoje visą jam parodytą neteisybę, ir norėjo paaiškinimo.

– Aš irgi niekada nebuvo laimingas, – prabilo jis, – mane visada versdavo daryti tai, ko aš nenorėjau. Štai dvi savaitės, kai po truputį pradėjau daryti tai, ką noriu, ir še tau...

Žozefas nebekreipė į jį dėmesio.

– Prieš išeidamas norėčiau pašokti su tavim vieną šokį, – pasakė jis Siuzanai.

Ir paprašė tėtušio Barto uždėti „Ramoną“. Abu nuėjo šokti. Žozefas nė vienu žodžiu neužsiminė Siuzanai apie pokalbį su ponu Žo. Jis kalbėjo apie „Ramoną“.

– Kai turėsiu bent kiek pinigų, nusipirksiu naują „Ramonos“ plokštelę.

Sėdėdama prie staliuko, motina nenuleido nuo jų akių. Ponas Žo, sėdėdamas prieš ją, smaukė žiedą su deimantu.

– Kartais jis būna grubus, bet tai ne jo kaltė, – teisingai motina, – jis negavo jokio išsilavinimo.

– Jai nuspjaut į mane, – tyliai pasakė ponas Žo, – ji nė žodžio nepratarė.

– Kadangi jūs toks turtingas... – toliau kalbėjo motina.

– Tai nieko nereiškia, veikiau atvirkščiai.

Gal jis buvo ne toks bukalgalvis, kaip atrodė.

– Privalau pakovoti už save, – pareiškė.

Motina pažvelgė į tuos, su kuriais jam reikėjo pakovoti. Jie suko ratus pagal „Ramonos“ melodiją. Jie buvo gražūs vaikai. Vis dėlto ji išaugino gražius vaikus. Rodė, kad jie džiaugėsi šokdami vienas su kitu. Atrodė jai panašūs. Tokie patys pečiai, jos pečiai, tokia pati veido spalva, tokie patys plaukai, truputį raudoni, irgi jos, o akyse – toks pat spinduliuojantis žūlumas. Siuzana vis labiau panašėjo į Žozefą. Motinai atrodė, kad ją pažįsta geriau negu Žozefą.

– Ji labai jauna, – tarė prislėgtas ponas Žo.

– Ne taip jau labai, – šypsodamasi patikslino motina. – Jumis dėta, aš ją vesčiau.

Šokis baigėsi. Žozefas nesiteikė atsisėsti.

– Maunam iš čia, – pasiūlė.

Nuo tos dienos jis nė vienu žodžiu nebesikreipė į poną Žo.

Juodu pradėjo vienas kito vengti. Tiesą pasakius, nuo tada visi pradėjo kalbėti ir elgtis su ponu Žo dar atsainiau negu iki tol.